

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden
KFKS 2024-01081

2025-12-09

Planenheten
Nacka kommun
131 81 Nacka

Yttrande över detaljplaneprogram för Birkaområdet, Nacka kommun.

Naturskyddsföreningen i Nacka har tagit del av program-handlingarna för förslag till detaljplaneprogram för Birka och vill lämna följande synpunkter.

Inledning

Av protokoll från miljö- och stadsbyggnadsnämnden 2025-10-15 framgår att det huvudsakliga syftet med detaljplaneprogrammet för Birkaområdet är att redovisa ett förslag till utveckling av Birkaområdet utifrån följande aspekter:

- anpassning till områdets höga natur- och kulturvärden
- behov av nya kopplingar för gator
- gångstråk i alla väderstreck samt möjliggörande av nya bostäder i ett attraktivt och kollektivtrafikhärläge.

Detaljplaneprogrammet ger möjlighet till cirka 900 nya bostäder i flerbostadshus, ett vård- och omsorgsboende och två förskolor, vilket innebär att delar av den befintliga villabebyggelsen rivs och ersätts av en högre och tätare bebyggelse. Sammanlagt kommer 26 villor rivas och cirka 5 000 kvadratmeter natur- och parkmark försvinna. Samtidigt kommer cirka 31 000 kvadratmeter naturmark sparas samt även fem kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader.

Naturskyddsföreningen i Nacka välkomnar att Nacka kommun väljer att gå fram med ett planprogram och inte direkt tar fram detaljplaner då det ger betydligt större möjligheter till att ta ett helhetsgrepp om planeringen. Detta är inte minst viktigt för de frågor som Naturskyddsföreningen särskilt bevakar som grönstruktur och biologisk mångfald samt trafik och klimatfrågor.

Vi har också i ett tidigt planeringsskede, innan samrådet, på inbjudan av RO Properties, fått möjlighet att ge vår syn på Birkaområdets naturvärden och hur området kan utvecklas på ett hållbart sätt avseende t.ex. trafikfrågor och dessutom gått runt i området tillsammans med dem för att diskutera dessa frågor. Detta är något som vi är tacksamma för och vi hoppas att vår input bidragit till planprogrammets ambitioner gällande natur, biologisk mångfald och miljö.

Förslaget innebär en rejäl omvandling av Birkaområdet även om vissa delar sparas och det mesta av naturmarken blir kvar. Områdets karaktär förändras, men ur ett hållbarhetsperspektiv kan det vara rimligt att omvandla ett glest villaområde till ett mer tätbebyggt område nära den kommande tunnelbanan. Samtidigt är det viktigt att området inte blir för tätt och högexploaterat eftersom det då inte finns tillräcklig plats för natur och grönska som behövs

för de boendes välbefinnande, för klimatanpassning och för djur och natur d.v.s. att fortsätta värna områdets biologiska mångfald och funktion som spridningssamband.

Vår utgångspunkt är att området ska fortsatt utgöra länkar i den gröna infrastrukturen på Sicklaön och att området ska klimatanpassas för att klara förväntade framtida extremväder med skyfall och torka samt ökande temperaturer.

Exakt hur många bostäder som kan tillföras området utifrån dessa utgångspunkter kan vi inte säga. Det viktiga för oss är att inte låsa sig vid en siffra utan att ramarna sätts av naturen och förutsättningarna på platsen. Vi skulle önska att programförslaget inte var låst vid ett visst antal bostäder samt att programförslaget skulle redogöra för ett antal olika alternativa sätt att utveckla Birkaområdet med olika exploateringsgrad, för att kunna se och jämföra vilka konsekvenser olika utbyggnadsförslag skulle få.

Naturvärden och biologisk mångfald

Som underlag till planprogrammet finns flera natur- och trädinventeringar såsom fladdermusinventering, artskyddsutredningar för fåglar samt kräldjur, *Grön infrastruktur i Nacka kommun och ekologiska samband för arter knutna till gammal ädellövskog och gammal barrskog*, WSP, samt *Spridningsanalys Sicklaön, Ekologigruppen 2018*. Även om många av underlagen har några år på nacken, undantaget inventering och bedömning av fladdermöss 2024/25, får bilden av Birkaområdets värden för djur- och växtliv samt gröna spridningssamband anses som god.

Vi ser mycket positivt på att de större naturområdena Birkaberget, Östra berget och området norr om Villa Samsjö i stort sett bevaras. Tyvärr föreslås den nordligaste delen av Birkaberget bebyggas med vård- och omsorgsboende samt förskola. Den bebyggelsen, anser vi, borde flyttas till annan del av Birka så att hela Birkaberget kan bevaras.

Detaljplaneprogrammet har fyra (4) bärande principer varav den första är: *Bevara och utveckla grönska för växter, djur och människor*. Till principen anges fyra (4) olika strategier:

- a) *Spara och utveckla värdefulla gröna strukturer*
- b) *Prioritera större sammanhängande områden av värdefull natur, viktiga livsmiljöer och spridningssamband*
- c) *Bibehåll den flerskiktade grönskan som bidrar till trädgårdskaraktären*
- d) *Utveckla natur och tillskapa ny grönska för välbefinnande*

Vi anser att principen och strategierna är en mycket god utgångspunkt för planeringen av området. Det viktiga är att verkligen se till att de fyra strategierna blir vägledande och styrande för hur området ska utvecklas.

I kapitlet *Förutsättningar och medskick till kommande planering* finns ett antal punkter under avsnittet *Natur- och rekreationsvärden* där vi instämmer i samtliga. Vi vill särskilt lyfta fram att

- *Bebyggelsen ska i så stor utsträckning som möjligt anpassas till de skyddsvärda träden i området.*
- *Värna efterträdare och plantera nytt av befintliga trädarter.*
- *För att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att upprätthålla en kontinuitet av träd i olika åldrar, så att nya träd kan åldras och ersätta de gamla.*
- *En uppdatering av artskyddsutredningarna ska göras i kommande detaljplaneläggning*

- *Vid kommande detaljplanering ska en artskyddsutredning tas fram för att bedöma påverkan på de förekommande fladdermusarter i och omkring området då det finns risk för att förbuden enligt 4a § artskyddsförordningen utlöses.*

Med det förslag till bebyggelse som finns i detaljplaneprogrammet kommer en del natur- och tomtmark att hårdgöras. När arealen grönyta minskar är det väntat att de flesta ekosystemtjänster påverkas negativt. Det finns dock stora möjligheter att minimera de negativa effekterna och i planeringen tillskapa värden. Vi instämmer i det som sägs under avsnittet *Medskick och rekommendationer till kommande detaljplanering*:

För att stärka ekosystemtjänsterna i framtiden så är det viktigt att lämna de befintliga naturområdena så orörda som möjligt och planera in mycket grönska som har samma artbestånd som den naturliga grönskan. Detta kommer gynna bland annat pollinerare och fåglar. Detta kommer även vara en fördel för det framtida mikroklimatet och även bibehålla naturområdets värde för lek och naturpedagogik.

På bostadsgårdarna bör det ges odlingsmöjlighet och även finnas fruktträd för att gynna ekosystemtjänsterna. För dagvattenlösningarna så behöver det vara gröna lösningar.

Vi vill återigen trycka på att bebyggelsen behöver anpassas till befintliga naturområden och i möjligaste mån till befintliga värdefulla träd på tomtmark. Det är viktigt att förstå att ekosystemtjänster kräver ytor. Nyttan med t.ex. fasadgrönska är inte jämförbar med träd som kan utvecklas fritt eller ytor som kan ta hand om stora mängder regnvatten.

Nacka kommun har börjat tillämpa 3+30+300-principen vid all planering i kommunen. Den innebär:

- Att invånarna ska kunna se minst tre (3) träd från sin bostad inom 25 meter från byggnaden
- Att krontäckningsgraden i kvarteret ska vara 30%
- Att det ska vara max 300 meters gångväg till närmaste grönområde med en storlek på minst 1 ha.

Vi anser att det är mycket positivt att Nacka kommun börjar tillämpa 3+30+300-principen i planeringen och förhoppningsvis kommer det att innebära att större hänsyn tas både till befintlig natur samt att det planeras in mer träd och grönska i områden som har stor brist på grönska idag som exempelvis västra Sicklaön. I Birkaområdet finns redan idag mycket grönska och 3+30+300-principen kanske uppnås i dagsläget. Vi efterfrågar en analys av programområdet utifrån 3+30+300-principen. Hur ser det ut idag och hur det blir det med planprogrammets bebyggelseförslag? Om planprogrammets bebyggelseförslag inte klarar 3+30+300-principen bör bebyggelsealternativ som uppnår de ambitionerna redovisas.

I planprogrammet sägs under *Konsekvenser för naturvärden* att *Ett genomförande av detaljplaneprogrammet kan medföra att det viktiga nord-sydliga spridningssamband som naturmarken ingår i, omfattas av skyddsbestämmelser, vilket den inte gör idag.*

Vi vill understryka vikten av att kommande detaljplaner skyddar naturmark och träd genom planbestämmelser.

Trafik och mobilitet

Naturskyddsföreningen i Nacka instämmer i mycket av det som framkommer under mål 3, *Koppla samman Birka med omkringliggande stadsväv*. I planprogrammet sägs att det är viktigt att *stärka kopplingarna genom området, mellan omkringliggande målpunkter och bostadsområden, så att en sammanhängande stadsväv skapas*. Det handlar till stor del om

gång- och cykelmöjligheter, vilket vi ser som positivt. Vi vill verkligen understryka vikten av att planera Birkaområdet utifrån just gång-, cykel och kollektivtrafik, och inte biltrafik, i linje med både vad som ska genomföras utifrån målen i Nackas Miljö- och Klimatprogram men också utifrån nuvarande utsläppskällor som behöver minska (ref klimatkollen [Nacka - Data om utsläpp och omställning - Klimatkollen](#)).

I planprogrammet sägs att *Nya tvärkopplingar skapas som kopplar samman gatorna i området med omgivande stråk och olika målpunkter så att ett sammanvävt nätverk skapas*. Vi anser att Birkaområdet ska planeras som ett i stort sett bilfritt område. Det är bra att gång- och cykelstråk prioriteras som kopplar samman befintliga och planerade målpunkter och att gång- och cykelstråk kopplas samman med övergripande stråkstrukturer. Vi välkomnar också att betoningen i planprogrammet ligger på gång- och cykel. Det behöver dock förtydligas inför kommande detaljplanering, att området ska planeras med mycket låga parkeringstal och att kopplingarna med omkringliggande områden inte ska bygga på gator gjorda för biltrafik.

Vad gäller Birkavägen anser vi att den inte ska kopplas ihop med Ryssbergen, varken för bil eller busstrafik, eftersom det riskerar att påverka Birkaberget om vägen behöver breddas samtidigt som det är viktigt att biltrafik begränsas till förmån för gång- och cykel. I planprogrammet sägs att *kommunen ser positivt på att endast tillåta kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik på Birkavägen*. Om en koppling trots allt ändå görs mellan Birkavägen och Ryssbergenska den, enligt Naturskyddsföreningen, enbart vara till för busstrafik. Det vore ändå mycket olyckligt om Birkavägen görs till en bussgata av ovan nämnda skäl framtvingat av den mycket ogenomtänkta och dåliga planeringen av bostäder och verksamhetsområde i Ryssbergen.

I planprogrammet sägs att *I en avvägning mellan att behålla de historiska gatubredderna (gäller framför allt Birkavägen) och att öka trafiksäkerheten, så har den senare vägt tyngre*. Vi anser att trafiksäkerheten gynnas mest av att minimera biltrafiken och att låta den biltrafik som behövs få underordna sig gång- och cykel genom att låta hela området bli ett gångfartsområde.

I planprogrammet föreslås att en entré till Ryssbergens naturreservat skapas från Birkavägen under motorvägsviadukten. Utformningen av entrén bör planeras som en faunapassage för att tilltala djur såväl som människor. Det gör att biltrafik måste få en klart underordnad roll och utrymme ges till gång- och cykel samt väl tilltagen naturmark för att det ska kunna bli såväl en ekologiskt funktionell koppling söderut som en tilltalande plats för människor att vistas vid.

I planprogrammet föreslås en ny gata mellan Blomstervägen och Birkavägen som ska *utformas som en gågata, där motorburen trafik med bil eller andra motorfordon är starkt begränsad, för att premiera gång och cykeltrafikanter som får en genväg medan bilister får köra en lite längre sträcka*. Vi anser att gatan tillsammans med bebyggelsen i den norra delen av Birkaberget helt bör utgå ur planprogrammet. Det är givetvis bra att man tänker sig den nya gatan som en gågata men om man ändå vill begränsa trafiken så är det bättre att inte ha en bilväg alls. En gång- och cykelväg genom naturområdet i denna del är dock tänkbar.

Bebyggelseförslaget

Mål 4 i detaljplaneprogrammet är att *Tillskapa en ny urban miljö med trädgårdskaraktär*. Vi instämmer i de strategier som planprogrammet anger:

- *Bebyggelsestrukturen ska ha en organisk form*

- *Bebyggelsen ska variera i skala*
- *Bebyggelsen ska vara inbäddad i grönska*
- *Ny bebyggelse ska ha ett välutformat samspel till den bevarade bebyggelsen*
- *Sprängningar minimeras för till exempel parkeringslösningar*

För att området ska bli miljö- och klimatmässigt hållbart behövs en noga avvägning mellan att bygga tätt för att bla. minimera ytan som behöver tas i anspråk och samtidigt ha tillräckligt med grönyta för de boendes välbefinnande, djur- och växter och klimatanpassning. Intrycket detaljplaneprogrammets förslag ger är att det är väldigt massiv och omfattande bebyggelse. Ramarna för vilken exploateringsgrad som är möjlig på platsen bestäms av som vi tidigare nämnt av naturen och förutsättningarna på platsen.

Generellt anser vi att skalan på bebyggelsen borde minskas och att huskropparna bryts upp för att tillåta insläpp av mer grönska mellan husen. Den föreslagna bebyggelsen utgörs i huvudsak av lamellhus vilket förmodligen är tänkt att ge en mer stadsmässig karaktär av området. Om man istället för lamellhus har mer av punkthus i form av flerfamiljsvillor kan något av områdets karaktär finnas kvar och det kan bli mer grönska mellan husen som understödjer många ekosystemtjänster. Det kan också öka rörligheten för människor i området då lamellhus istället ger barriäreffekter. Detta borde prövas i synnerhet i områdena *Trädgårdsstaden* och *Birkavägen*. Området *De gröna stadskvarteren* kan kanske vara mer tätbebyggt i enlighet med planprogrammet. För Södra entrén är det viktigt att inte bebyggelsen blir för hög och massiv så att det påverkar framförallt Östra berget och naturupplevelsen därifrån.

I planprogrammet sägs *“De föreslagna bebyggelsevolymerna hade troligtvis inneburit mindre påverkan på de befintliga bostäderna om de utformats med en annan typologi, exempelvis färre men högre punkthus. Bedömningen är dock att detta hade varit allt för främmande och fått allt för stor påverkan på möjligheten till avläsbarheten av det gamla Birka.”* Vi anser det vara ett märkligt resonemang att punkthus hade varit mer främmande för Birkaområdet än det som föreslås i planprogrammet. Om man sänker antalet bostäder i området behöver inte husen bli så höga. Det är det som är faran med att låsa sig vid ett visst antal bostäder i ett tidigt skede av planeringen. I programskedet borde det istället kunna redovisas olika tänkbara utbyggnadsförslag med olika typologier och antal bostäder. Det skulle underlätta en diskussion om vilken slags utveckling som är mest lämplig i området. Det skulle vara intressant att t.ex. se ett alternativ med utbyggnad enligt programförslaget i *De gröna stadskvarteren* och en utbyggnad med punkthus eller flerfamiljsvillor i övriga delar av Birka.

I planprogrammet sägs att *I bebyggelsens fasader och taket arbetas grönskande element eller möjlighet till grönska in.* Vi vill framhäva att det är viktigt att grönskan blir ekologiskt funktionell och alltså verkligen ger nytta för olika ekosystemtjänster och inte bara blir grönska för syns skull.

Taken bör utnyttjas som gröna tak och för solpaneler vilket ställer krav på konstruktionen av husen. För att någon ekologiskt betydande grönska ska finnas på taken krävs att det finns möjlighet till djupare jordlager för att kunna hysa en växtlighet som är ekologiskt funktionell.

Bebyggelsen bör inte vara alltför hög närmast Birkaberget och Östra berget för att inte störa naturupplevelsen och utsikten för mycket. Det kan vara bättre att placera högre hus i norra delen av området närmare Värmdöleden men då behövs såklart bullersituationen studeras noggrant.

Området vid Östra berget som i planprogrammet inte föreslås bebyggas med nya hus bör i framtiden förbli bevarat som det är. Detta för att bibehålla känsla av naturnärhet vid Östra berget.

Birkaberget bör bevaras i sin helhet vilket innebär att föreslagen förskola i norra delen av naturområdet bör placeras på annan plats i Birkaområdet. Likaså bör gatan mellan Blomstervägen och Birkavägen utgå men en gång- och cykelväg kan planeras in där istället.

I planprogrammet sägs att *Antal parkeringsgarage behöver studeras vidare i kommande detaljplanläggning. Att minska antalet parkeringsgarage kan, förutom en minskad klimatpåverkan, ge en positiv effekt då det blir färre trafikrörelser på gatan vilket ger mer plats för gående och cyklister och en ökad möjlighet att nyttja gatan som ett gemensamt vardagsrum.* Vi instämmer i resonemanget och som vi framfört tidigare bör Birkaområdet planeras som ett i stort sett bilfritt område vilket innebär att behovet av bilparkeringar minimeras. Som i många andra byggprojekt i Nacka bör man även här jobba mycket med mobilitetslösningar för de boende. Närheten till tunnelbanan talar för att bilinnehavet kan minimeras i området. Vi motsätter oss att Birkavägen blir en bussgata som innebär en anpassning till SL:s stora och utrymmeskrävande bussar. Istället skulle man tänka sig att Birka och övriga delar av den s.k. stadsväven trafikeras av mindre och smidigare matarbussar som förser tunnelbanestationerna i Nacka med resenärer. Detta ligger såklart utanför vad som kan styras i planprogram och detaljplaner men vi vill ändå lyfta den visionen.

Betydande miljöpåverkan

Kommunen gör bedömningen att *“kommande detaljplaners genomförande inom detaljplaneprogrammet kan innebära en betydande miljöpåverkan. En miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalken behöver därmed upprättas för kommande detaljplaner som tas fram inom detaljplaneprogrammet.”* Vidare sägs att *“Anledningen till att kommande detaljplaners genomförande bedöms kunna innebära en betydande miljöpåverkan är att artskyddsförordningen riskerar att utlösas om fladdermössens boplatser försvinner och högt kulturhistoriskt värde påverkas negativt när villor rivs vid kommande detaljplaners genomförande inom detaljplaneprogrammet.*

Vi instämmer i bedömningen att kommande detaljplaner innebär en betydande miljöpåverkan och att påverkan på fladdermöss och det kulturhistoriska värdet är sådan påverkan som ska ingå i miljöbedömningen. Kommunen avfärdar däremot påverkan på spridningssamband för ek och tall och menar att det blir en liten påverkan. Vi menar att även detta är en aspekt som bör tas med i miljöbedömningen. Det stora antalet skyddsvärda träd i området och närheten till Ryssbergens naturreservat gör att Birkaområdets betydelse som spridningssamband inte ska underskattas. Påverkan på naturvärden och spridningssamband bör därför också behandlas i miljöbedömningen.

I planprogrammet sägs också *“Kommunen konstaterar att dagvattenåtgärder behöver vidtas samt betonar vikten av erforderliga ytor för hantering av skyfall studeras vidare i kommande detaljplaneskede.”* Dagvattenfrågor är komplexa och bör därför också tas med i miljöbedömningen.

Naturvårdsverket säger i *Vägledning för strategisk miljöbedömning av planer och program* *“Att identifiera, beskriva och bedöma rimliga alternativ är en central del av miljöbedömningen och ska redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen.”* Vi kritiserar ofta alternativredovisningarna för att vara bristfälliga vilket till stor del beror på att bedömningen om betydande miljöpåverkan gjorts i ett sent skede i planeringen vilket begränsar

möjligheterna till alternativgenerering. Därför är det mycket bra att miljöbedömningen görs tidigt medan det finns möjligheter att laborera med olika alternativ för hur Birkaområdet kan utvecklas. Vi skulle redan i programskedet vilja se några alternativa utformningar av bebyggelseförslag och inte ett enda, som nu är fallet.

Klimatpåverkan

I planprogrammet sägs *En omdaning av Birkaområdet från villaområde med stor andel trädgårdsmark till urban stadsdel med cirka 900 bostäder medför ofrånkomligen stor negativ klimatpåverkan*. Det är givetvis riktigt men man bör ha med att det finns klimatfördelar med att fler människor kan bo i ett kollektivtrafikhärläge och att området kan planeras för att minimera biltrafiken.

I planprogrammet sägs vidare att *ansträngningar har gjorts i för att minska påverkan på klimatet. Exempelvis har stora områden med värdefull naturmark sparats och bebyggelsestrukturen har anpassats för att minska behovet av sprängning av berg vilket minskar behovet av transporter och därmed påverkan på klimatet. Dock medför grundläggningen av bebyggelsen samt breddningen av gator att berg kommer att sprängas*.

Klimatberäkningen visar tydligt att det är just grundläggning och byggandet av husen som orsakar mest utsläpp av koldioxid. Det är bra att ambitionen är att minimera sprängning i berg. När det gäller utsläpp av persontransporter beror det på hur området planeras avseende trafik och mobilitet som vi skrivit tidigare. Där kan mer göras för att minska biltrafik och utsläppen därifrån. Också hur mycket utsläpp som själva driften av byggnaderna orsakar beror på hur man bygger, materialval, energianvändning i husen m.m. Det är sådant som inte kan regleras i de kommande detaljplanerna men här är det viktigt att kommunen och byggbolag har högsta tänkbara ambitioner för att minimera klimatpåverkan under byggskedet och i driftskedet.

Ronny Fors

Ordförande Naturskyddsföreningen i Nacka

Kopia sänd till
Miljöenheten, Nacka kommun
miljoenheten@nacka.se

Kommunekolog Anna Herrström
anna.herrstrom@nacka.se

Kommunekolog Stella Malmgren
stella.malmgren@nacka.se

Kommunekolog Linda Silfverberg
linda.silfverberg@nacka.se